

Viite: Lausuntopyyntö 20.12.2103,OKM/85104012012

Asia: Lausunto lukiokoulutuksen yleisiä valtakunnallisia tavoitteita ja tuntijakoa valmistelevalle työryhmän esitykseen

Sibelius-Akatemian musiikkikasvatuksen aineryhmän lausunto

Lukion tuntijakoehdotuksista vain vaihtoehto C on mielestämme mahdollinen. Siihenkin esitämme molempien taideaineiden pakollisten kurssien määräksi kahta (2), (ks. liite 1). Ehdotamme myös, että lukion tuntijakoesityksen valmistelulle annettaisiin lisäaikaa. Seuraavassa perusteluja.

Uudessa tuntijakoesityksessä on esitetty tärkeitä opetuksen ja oppimisen tavoitteita, kuten *yleissivistyksen vahvistaminen, kriittinen ja luova ajattelu, kommunikaatiotaidot, vuorovaikutukselliset taidot, kyky kokea ja tuottaa taiteellisia elämyksiä ja valmius huolehtia omasta hyvinvoinnista*. Nämä kaikki ovat myös musiikinopetuksen päämääriä. Tätä ei kuitenkaan tuntijakoesityksessä ole ymmärretty; siinä musiikinopetuksen tavoitteena nähdään yksinomaan opiskelijan ilmaisutaitojen kehittäminen.

Yleissivistys

Vaihtoehdoissa A ja B ei tarjota lainkaan pakollisia musiikin kursseja. Tämä kaventaa opiskelijoiden yleissivistystä sekä heidän mahdollisuuksiaan valita syventäviä kursseja. Esitys sisältää virheellisesti ajatuksen siitä, että musiikki ei kuuluisi yleissivistykseen.

Eheyttävät taideopinnot

Uusi tuntijakoesitys mahdollistaa taito- ja taideaineiden opintojen suorittamisen koulun ulkopuolisen opetustarjonnan avulla. Ulkopuolisen opetustarjonnan pedagogista ja sisällöllistä laatua ei voi kuitenkaan taata.

Luova ajattelu

Tuntijakoesityksessä luova ajattelu on rajattu tieteisiin. Luovuutta ei kuitenkaan voi rajata yksittäiseen ainesisältöön, mikäli sillä ymmärretään kykyä tehdä asioita uusilla tavoilla, kuten luovuustutkijat asian määrittelevät. Musiikki oppiaineena rohkaisee oppilasta käyttämään mielikuvitusta, olemaan omaperäinen ja ilmaisemaan uusia ideoita.

Musiikin erityislukioiden

Esityksessä erityislukioiden asema on uhattuna. Erityislukioiden turvaavat alueellisesti tasa-arvoisen mahdollisuuden musiikin painotettuun opiskeluun osana yleissivistävää toisen asteen koulutusta. Erityislukioiden tukevat tätä kautta Suomen perustuslaissa turvattujen sivistyksellisten oikeuksien toteutumista. Tuntijakoesitys kaventaa toisen asteen opiskelijoiden oikeutta sivistykseen ja taideopetukseen. Tämä on vaarassa romuttaa suomalaisen laadukkaan ja tasa-arvoisen koulutusjärjestelmän perusteet. Jotta erityislukioiden voisi edelleen jatkaa toimintaansa, on tärkeää säilyttää musiikkilukioiden järjestämislupa, siinä määritellylle opiskelijajoukolle kohdennettu valtionapu sekä oikeus poiketa yleisestä tuntijaosta.

Helsingissä 5.2.2014

Lauri Väkevä, professori
Marja-Leena Juntunen, yliassistentti
Max Tabell, ainejohtaja

Liite 1.

Yleissivistys

Vaihtoehtoissa A ja B ei tarjota pakollisia musiikin kursseja. Tämä kaventaa opiskelijoiden yleissivistystä sekä heidän mahdollisuuksiaan valita syventäviä kursseja. Esitys sisältää ajatuksen siitä, että musiikki ei kuulu yleissivistykseen.

Esityksessä C ehdotetaan taideaineiden kurssien määräksi molemmissa taideaineissa 1-2 kurssia. Esitämme molempien taideaineiden pakollisten kurssien määräksi 2, yhteensä 4 kurssia. Näin opiskelijoiden on mahdollista saada vankka ja yhtenäinen pohja taideaineiden syventäville opinnoille, mikä vähentää osaltaan sirpaleisuutta.

Vaikka esityksessä halutaan lisätä opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksia, esitys myös rajaa niitä. Esimerkiksi esityksen C mukaan oppilaan olisi mahdollista valita vain kaksi musiikin syventävää kurssia. Valinnaisten syventävien kurssien määrää ei tulisi tällä tavalla rajata, vaan oppilaalla tulisi olla mahdollisuus valita 3 tai useampia syventäviä kursseja.

Tasa-arvo

Suomen perustuslain (731/99) 16 § 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava kaikille mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisen tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varallisuudesta riippumatta. Tästä oikeudesta säädetään tarkemmin lailla, lukio-opetuksen osalta lukiolailla (629/98). Lukiolaki ei saa olla ristiriidassa perustuslain kanssa. Lainsäädäntöä sovellettaessa ja muutettaessa on huomioitava Suomen perustuslaissa turvatut oikeudet, jotka nyt kyseessä olevassa tuntijakoesityksessä on unohdettu.

Sivistyksellisistä oikeuksista on säädetty myös kansainvälisellä tasolla. Suomi on ratifioinut TSS-oikeuksia, joihin sivistykselliset oikeudet kuuluvat, koskevan kansainvälisen yleissopimuksen vuonna 1976 (Asetus taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta 6/1976). Tämän kansainvälisen sopimuksen mukaisesti (3 artikla) Suomi on sitoutunut ”takaamaan miehille ja naisille yhtäläisen oikeuden kaikkien tässä yleissopimuksessa mainittujen taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien nauttimiseen”. Samassa sopimuksessa (13 art.) tunnustetaan, että jokaisella on oikeus opetukseen. Opetuksen tarkoituksiksi määritellään mm. ihmisen persoonallisuuden kehittäminen sekä perusvapauksien kunnioittamisen vahvistaminen. Tuntijakoesitys vaarantaa erityislukioiden asemaa järjestämisluvan ja rahoituksen osalta ja siten kaventaa kansalaisten sivistyksellisiä oikeuksia.

Katsomme, että musiikilla on tärkeä rooli osana yleissivistystä ja kulttuuria. Lukion ns. pakolliset musiikin kurssit laajentavat ja syventävät peruskoulussa opittua ja antavat pohjan syventävien kurssien opiskelulle sekä omaehtoiselle musiikin harrastamiselle ja kuluttamiselle. Musiikin parissa syntyvät kokemukset ja elämykset ovat keskeisiä oppilaan tunne-elämän säätelyssä. Etenkin nuoruudessa musiikilla on keskeinen merkitys tunteiden kanavoinnissa ja ilmaisussa, identiteetin rakentumisessa ja sosiaalisissa suhteissa. (Saarikallio 2008, Saarikallio & Erkkilä 2007, Särkämö & Huotilainen 2012.)

Musiikki vaikuttaa ihmisen toimintaan monella tavalla ja tasolla. Aivotutkimus on osoittanut, että musiikki herättää aivot (Müller 2007) ja aktivoi laajaa, molemmille aivopuoliskoille ulottuvaa hermoverkostoa, joka säätelee auditiivisia, emotionaalisia, kognitiivisia ja motorisia toimintoja (Särkämö & Huotilainen 2012). Tutkimusten mukaan musiikillisella toiminnalla on myönteistä vaikutusta kognitiivisiin taitoihin, kielten oppimiseen, keskittymiskykyyn, tarkkaavaisuuteen, muistiin, motoristen taitojen oppimiseen, sosiaalisiin taitoihin sekä luovaan ajatteluun (Huotilainen 2010, Bastian 2000, Trainor & Correga 2010, Huotilainen & Putkonen 2008). Itse asiassa tuoreimman aivotutkimuksen mukaan musiikin mahdollisuudet oppilaan oppimisen edellytysten kehittämisessä ovat niin suuret, että musiikin käyttöä ja opetusta kouluissa tulisi lisätä.

Eheyttävät taideopinnot

Suunnitelmat A ja B mahdollistavat opintojen suorittamisen myös koulun ulkopuolisen opetustarjonnan avulla. Ulkopuolista opetustarjontaa ei kuitenkaan ole kaikissa oppiaineissa tarjolla samassa määrin, joten joustavat opintopolut eri oppiaineissa eivät voi toteutua tasa-arvoisesti. Ulkopuolisen opetustarjonnan laatua on mahdotonta valvoa.

Oppiaineen asema valinnaisena aineena saattaa myös johtaa epäkelpoisten opettajien palkkaamiseen, kuten on jo tapahtunut perusopetuksen musiikin opetuksessa (Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011).

Musiikki oppiaineena tarjoaa mahdollisuuksia eheyttävään syrjäytymisen ehkäisyyn erityisesti tämän päivän monikulttuurisessa kouluympäristössä (Karlsen 2014).

Luova ajattelu

Musiikinopetus tukee oppilaan luovuuden kehittymistä. Musiikki oppiaineena rohkaisee oppilasta käyttämään mielikuvitusta, olemaan omaperäinen ja ilmaisemaan omia ideoita. Musiikillinen keksintä, säveltäminen ja improvisaatio mahdollistavat luovuuden harjoittamisen. (Burnard 2012.) Aivotutkimus on tuonut esiin musiikin luovuutta vahvistavan vaikutuksen (Gibson, Folley & Park 2009).

Musiikki on yksi keskeisimpiä luovia tuotantoaloja. Suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuus tarvitsee luovia ratkaisuja ja niitä tuottavia ihmisiä ja yhteisöjä. Näiden ihmisten kasvatuksessa musiikilla on tärkeä rooli. Musiikkialalla on myös taloudellista merkitystä: Musiikkialan talouden arvo Suomessa vuonna 2012 oli 837,2 miljoonaa euroa ja sen on jatkuvasti kasvamassa (Tolppanen 2013).

Erityislukiot

Opetus- ja kulttuuriministeriön koulutuksen kehittämissuunnitelman tavoitteena on vähentää sukupuolten välisiä osaamis- ja koulutuseroja sekä sosioekonomisen taustan vaikutusta koulutukseen osallistumiseen sekä parantaa heikommassa asemassa olevien ryhmien asemaa. Ohjelma vahvistaa jokaisen yksilön mahdollisuutta oppimiseen sekä luovuuden, osaamisen ja erilaisten lahjakkuuksien kehittämiseen sekä torjuu koulutuksen sukupuolista segregatiota ja edistää sukupuolisensitiivisyyttä koulutuksessa.

Musiikkiin erikoistuneilla lukioilla on tärkeä tehtävä perustuslain 16 §:ssä mainittujen sivistyksellisten oikeuksien turvaajana. Erityislukiot tarjoavat nuorille mahdollisuuden saada erityisten kykyjensä ja tarpeidensa mukaista peruskoulutuksen jälkeistä toisen asteen opetusta. Lukio on jatkoa perusopetukselle, jossa taideaineiden asemaa on pyritty vahvistamaan: musiikkiin erikoistuneiden lukioden tarve koulutusjärjestelmälle on näin kiistaton.

Musiikkilukioiden mahdollistama musiikin opiskelu kehittää laaja-alaista muusikkoutta, jota edellytetään luokanopettajan musiikin opinnoissa sekä musiikkipedagogin koulutukseen tai musiikin aineenopettajakoulutukseen haettaessa. Lukiolaissa ja sen muutoksessa 1.2.2014 oli tarkoituksena, että erityistehtävälukioissa oppilaat voivat syventää jo pitkällä olevaa harrastustaan: tarve tähän ei ole kadonnut minnekään – musiikki on edelleen yksi suosituimpia harrastus- ja opiskeluaineita taiteen kentällä.

On tärkeää säilyttää musiikkilukioiden järjestämislupa ja siinä määrätyle opiskelijajoukolle kohdennettu valtionapu sekä oikeus poiketa yleisestä tuntijaosta. Kustannusvaikutus on vain n. 12 milj.€ (Blom 2014).

Tuntijakoesityksessä korostetaan erityislukioiden tekemää lukioden kehittämistyötä (*Erityisen koulutustehtävän mukaiset lukiot ovat olleet monelta osin edelläkävijöitä lukiokoulutuksen kehittämisessä. Erityiset koulutustehtävät ovat monimuotoistaneet ja rikastuttaneet koulutustarjontaa ja myös mahdollistaneet monilla osa-alueilla lahjakkuuden ja erityisharrastuneisuuden ja opintojen syventämisen yhteensovittamisen.* OKM s.16). Esitys toisaalta vaarantaa erityislukioiden aseman järjestämisluvan ja rahoituksen osalta.

Musiikin mahdollisuudet opiskelijan hyvinvoinnin ja oppimaan oppimisen tukena

Yhteisöllisyys

Koulun musiikinopetuksessa musisointi tapahtuu ryhmässä. Ryhmässä musisointi on keskittynyttä yhdessä tekemistä ja yhteiseen päämäärään panostamista. Se harjoittaa toisen huomioon ottamista ja vuorovaikutusta. Yhdessä soittaessaan oppilaat oppivat toisiltaan ja opettavat toisiaan. Yhdessä musisointi on lisäksi hauskaa (Saarikallio 2009). Usein musiikinopetuksesta jääneet hyvät kokemukset liittyvät juuri ryhmässä musisoimiseen. Myös musiikkikasvatuksen tutkimuksessa huomio on suunnattu uudella tavalla oppimistilanteiden sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Kokemuksen kannalta sosiaaliset prosessit näyttäisivät olevan vähintään yhtä tärkeitä kuin musiikilliset saavutukset. (Westerlund 2008.)

Yhdessä musisoiminen voi edelleen muodostua tärkeäksi omien tunteiden tutkimuskentäksi. Tutkimusten mukaan yhteinen musiikin tuottaminen saa aikaa endorfiinien erittymistä, ja tätä kautta muodostuva mielihyvän kokemus on tärkeä ryhmäkoheesion muodostumisessa ja sosiaalisten siteiden lujittumisessa (Särkämö & Huotilainen 2012).

Yhteismusisointi kehittää myös taidollisen ja kulttuurisen erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista (Westerlund 2009). Koska musiikin opetuksessa ohjelmisto kattaa maailman erilaisia musiikkikulttuureita, oppilaat oppivat hyväksymään musiikillista erilaisuutta. Sosiaalisesti aktivoiva musiikkikasvatus voi näin edistää kykyä uudistaa yhteiskuntaa ja vähentää alistamista sekä kaikenlaista rodullisten, etnisten ja kulttuuristen ryhmien välistä epätasa-arvoa (Westerlund 2009). Musiikki ja musiikin harrastaminen tarjoavat myös elinikäisen oppimisen kanavan, joka edesauttaa yksilön ja yhteisön hyvinvointia.

Vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaidot

Musiikki on ainutlaatuinen inhimillisen vuorovaikutuksen osa-alue. Se mahdollistaa sanattoman vuorovaikutuksen ja avaa mahdollisuuksia kommunikaatioon myös oppilaille, joilla on puutteita sosiaalisissa taidoissa. Toisaalta yhteismusisoinnin tilanteissa tapahtuu myös monenlaista kielellistä neuvottelua ja vuoropuhelua.

Musiikki ja tunteiden säätely

Musiikillisessa toiminnassa tunnekokemukset ovat vahvoja. Musiikillinen ilmaisu on kanava, jonka avulla voi kuunnella, käsitellä, säädellä ja purkaa tunteita. Musiikki mahdollistaa erilaisten

kognitiivis-emotionaalisten merkitysten kokemisen ja kohtaamisen ei- ja esikielellisellä tasolla (mm. Erkkilä 1996). Merkityksellistä musiikkikasvatuksessa onkin juuri se, että oppilaille rakentuu luovia ja persoonallisia tapoja omien tunteiden, kokemusten ja myös mahdollisten paineiden kuunteluun, käsittelyyn ja purkamiseen taiteen työkaluja käyttäen. Musiikin avulla voi myös oppia kontrolloimaan impulsseja ja saada valmiuksia tunteiden itsehallintaan (Saarikallio 2009), mikä on edellytys sosiaalisille suhteille ja päämäärähakuiselle toiminnalle. Nykyään koulujen opettajat kohtaavat usein oppilaita ja opiskelijoita, joiden on vaikea hallita tunteitaan siinä määrin, että työskentely muiden kanssa ryhmässä vaikeutuu. Neurotieteen tuoreimpien tutkimusten pohjalta tällaisille oppilaille/opiskelijoille suositellaan osallistumista musiikilliseen toimintaan (Huotilainen 2010, 105).

Musiikki ja kielten oppiminen

Koska musiikillinen toiminnalla on läheinen ja vahva yhteys kielen aivokeskuksiin, sen on aivotutkimuksissa osoitettu edistävän vahvasti ihmisen kielellistä kehittymistä (Huotilainen 2010, 106). Musiikkia harrastavien oppilaiden havainnot rakenteellisista virheistä puhutussa äidinkielessä ovat voimakkaampia ja nopeampia (Jentschenke & Koelsch 2009) ja musiikillinen harjaantuminen kouluiässä edesauttaa esimerkiksi puheäänissä tapahtuvien muutoksien havaitsemista edistäen näin ollen erityisesti vieraiden kielten oppimista (Huotilainen & Putkonen 2008). Esimerkiksi suomalaisissa tutkimuksissa on havaittu musiikkia harrastavilla oppilailla paremmat kyvyt havaita ja lausua englanninkielen äänteitä (Milanov 2009). Musiikkia harrastavien oppilaiden sanamuisti ja lukutaito on parempi kuin muiden oppilaiden (Huotilainen 2010).

Kasvatus digitaaliseen kulttuuriin ja mediakasvatus

Musiikki on keskeinen digitaalisen kulttuurin sisältö; musiikin oppiaine kehittää oppilaiden medialukutaitoa ja valtauttaa heitä käyttämään digitaalisia työkaluja musiikin tekemiseksi ja siitä nauttimiseksi. Oppilaiden on myös tärkeää saada tietoa musiikin markkinoista ja tekijänoikeuksista.

Ilmaisutaidot

Musiikki kehittää kykyä kokea ja tuottaa taiteellisia elämyksiä ja tarjoaa ainutlaatuisen väylän merkityksellisten kokemusten saamiseksi.

Musiikin keuhollisuus

Musiikissa oppiminen ja tietäminen perustuu keuholliseen toimintaan ja kokemuksiin. Lukion tuntijakoesityksessä heijastuvassa tiedollista osaamista korostavassa koulukulttuurissa keuhollisen tietämisen merkitys jää hahmottumatta.

Liite 6)

Lisähuomioita

Esityksessä ehdotetaan kaksi pakollista opinto-ohjauksen kurssia. Ehdotamme ainakin toisen kurssin tilalle henkilökohtaista tutorointia tuntijaon ulkopuolella.

Esitys asettaa lukiot eriarvoiseen asemaan. Pienillä lukioilla ei ole samalla tavoin mahdollista tarjota valinnaisia aineita.

Lähteet:

Asetus taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta (6/1976).

Bastian, H. G. 2000. Musik(erziehung) und ihre Wirkung. Eine Langzeitstudie an Berliner Grundhochschulen. Mainz: Schott Musik International.

Blom, H. 2014. Henkilökohtainen tiedonanto. 14.1.2014.

Burnard, P. (2012) Musical Creativities in Practice. Oxford: Oxford University Press.

Erkkilä, J. 1996. Musiikki ja tunteet musiikkiterapiassa. Musiikin emotionaalisten vaikutusten kolmidimensiomalli. Hankasalmi: Havusalmen kirjapaino.

Gibson, Crystal, Foley, Bradley & Park, Sohee. 2009. Enhanced divergent thinking and creativity in musicians: A behavioral and near-infrared spectroscopy study. Brain and Cognition 69: 162–169.

Hautamäki, J. 2014. Jarkko Hautamäen lausuma. Teoksessa Tulevaisuuden lukio Valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:14, 55.

Huotilainen, M.2010. Children's rights to music—a neuroscientific perspective. Teoksessa H. Ruismäki & I. Ruokonen (toim.) Rights of the Child to the Arts, Culture and Creativity: 2nd International Journal of Intercultural Arts Education Conference: Post-Conference Book . Yliopistopaino, 103-116.

Huotilainen, M & Putkonen, V. 2008. Musiikkiharrastus vaikuttaa voimakkaasti lapsen aivotoimintaan. Musiikki, 3-4, 204-217.

Jentschke S. & Koelsch S. 2009. Musical training modulates the development of syntax processing in children. Neuroimage 47, 735–744.

Karlsen, S. 2014. Exploring democracy: Nordic music teachers' approaches to the development of immigrant students' musical agency. *International Journal of Music Education* 17, 1-15

Laitinen, S., Hilmola, A. & Juntunen, M.-L. 2011. Perusopetuksen musiikin, kuvataiteen ja käsityön oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla. *Koulutuksen seurantaraportit* 2011:1. Helsinki: Opetushallitus.

Lukiolaki (629/98).

Milovanov, Riia 2009. The Connectivity of Musical Aptitude and Foreign Language Learning Skills: Neural and Behavioural Evidence. Doctoral Thesis. *Anglicana Turkuensia* No 27.

Müller, K. 2007. Aivojen virittelyä musiikin keinoin. Esitelmä Meilahden avoimessa kampuspäivässä 6.3.2007.

Saarikallio, S. 2008. Music in mood regulation: initial scale development. *Musicae Scientiae*, 12, 291–309.

Saarikallio, S. 2009 Musiikki Ja nuoren psykososiaalinen kehitys. Teoksessa Louhivuori, J, Paananen, P & Väkevä, L. (toim.) 2009. Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Jyväskylä: Atena.

Saarikallio, S., & Erkkilä, J. 2007. The role of music in adolescents' mood regulation. *Psychology of Music*, 35(1), 88–109.

Suomen perustuslaki (731/99).

Särkämö, T. & Huotilainen, M. 2012. Musiikkia aivoille läpi elämän. *Suomen lääkirilehti* 67, 17, 1334–39.

Tolppanen, Hannu. 2013. Musiikkialan talous Suomessa. *Music Finland*. Tunnuslukuja ja tutkimuksia 4.

Trainor, L J., & Correga, KA. (2010). Music Acquisition and Effects of Musical Experience. Teoksessa M.R. Jones ym. (toim.) *Music Perception*. Springer, 89–127.

Westerlund, H. 2008. Musiikkikasvattaja musiikillisen toiminnan arkkitehtina. *Unisono* 3, 11-13.

Westerlund, H. 2009. Pluribus novum et veterum - näkökulmia monikulttuuriseen musiikkikasvatukseen. Teoksessa Louhivuori, J, Paananen, P & Väkevä, L. (Toim.) 2009. Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Jyväskylä: Atena.

<http://musicfinland.fi/fi/tilastot-ja-tutkimukset/artikkeli/musiikki-kansantaloudessa>
<http://musicfinland.fi/fi/kuulumisia/artikkeli/musiikkialan-talous-on-nyt-8372-miljoonaa-euroa>